

משרד החינוך

חוזר המנהלת הכללית

הוראות קבע

ניהול שגרת הבטחות בבית הספר

עג/5(א)

טבת התשע"ג – יואר 2013

תוכן העניינים

	5. בטיחות, ביטחון ושעת חירום	5.1
	בטיחות	5.1-51
	ניהול שגרת הבטיחות בבתי הספר	
5	מבוא	
10	1. מערך ניהול הבטיחות בבית הספר	
10	1.1 כללי	
10	1.2 אחריות הרשות המקומית	
12	1.3 תפקיד המוסד החינוכי בנוגע להיבטים הבטיחותיים בתשתיות הפיזיות	
13	2. הבטחת הבטיחות בהפסקות	
14	3. בעלי התפקידים העיקריים הקשורים לניהול הבטיחות במוסד החינוכי	
14	3.1 כללי	
14	3.2 מנהל המוסד החינוכי	
16	3.3 רכז הביטחון, הבטיחות ושעת החירום	
19	3.4 אחראי הפעילות	
20	3.5 רכז הטיולים	
20	3.6 המורה התורן	
21	3.7 המורה המקצועי (לחינוך גופני, למדעים, לטכנולוגיה ולמלאכה, לאמנות ולציור)	
22	3.8 מחנך הכיתה	
22	4. ועדת בטיחות בית-ספרית	
22	4.1 תפקידי הוועדה	
23	4.2 מועדי ההתכנסות של הוועדה	
23	4.3 חברי הוועדה	
23	5. תאונה במוסד החינוכי - דיווח, טיפול והפקת לקחים	
23	5.1 כללי	
24	5.2 נוהל הדיווח על אירוע חריג/אירוע חירום/תאונה	
26	5.3 תהליך לימודי/חינוכי בעקבות אירוע בטיחות	
27	6. הסברה וחינוך לבטיחות מונעת במועדים קבועים לאורך השנה	
27	6.1 כללי	
29	6.2 המלצות להסברה ולחינוך לבטיחות מונעת לקראת החגים	
	הוראות קבע	

31	6.3	הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת חופשת הקיץ
36	6.4	הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת עונת הגשמים
37	7.	הבטחת הבטיחות באירועים
37	7.1	כללי
38	7.2	תכנית האבטחה
38	7.3	דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע המתקיים באולם
39	7.4	דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של הבמות
39	7.5	דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של מערכת החשמל
40	7.6	דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע שנעשה בו שימוש באש
46	7.7	דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע סיום שנה או באירוע אחר המתקיים בפארק מים או בברכה
47	8.	מתווה להדרכה ולהטמעת החוזר
47	8.1	כללי
47	8.2	תשתית להדרכה ולהטמעת החוזר
48	8.3	קישורים לתכניות בטיחות

לתשומת לב המנהלים והמורים

לפי האמור בסעיף 3(א) ל"תקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח) התשל"ג-1973", הוראות המנהל הכללי המופיעות בחוזרי המנכ"ל מחייבות את המנהלים ואת המורים, ועליהם לנהוג לפיהן.

חוברת זו מרכזת לנוחותכם את ההוראות שהתפרסמו בחודש שבו היא יצאה לאור. עם זאת, מאחר שחלים מזמן לזמן שינויים ותיקונים בהוראות המנכ"ל, על המשתמש בחוברת מוטלת האחריות לבדוק באתר משרד החינוך אם חלו שינויים בהוראות ממועד פרסום החוברת. יש לפעול בהתאם להנחיות המעודכנות ביותר בכל נושא.

5. בטיחות, ביטחון ושעת חירום

5.1 בטיחות

5.1-51 ניהול שגרת הבטיחות בבית הספר

מבוא

תמצית

חוזר זה מכיל חמישה פרקים מרכזיים:

א. ניהול הבטיחות במוסד החינוך

התנהגות בטיחותית היא דרך חיים החותרת להימנעות מתאונות המתבטאת בבחירה, בשיקול דעת ובלקיחת אחריות של האדם על עצמו, על זולתו ועל סביבתו. פרק זה מתווה את הבסיס המקצועי ליישום תכנית לניהול הבטיחות במוסד החינוך ומגדיר את תפקידיהם של בעלי התפקידים הרלוונטיים.

ב. הבטחת הבטיחות בהפסקות ובזמנים שבין השיעורים

לפני תחילת הלימודים ובזמן ההפסקות מתקיימת במוסד החינוך פעילות חופשית של התלמידים. בזמנים אלה התלמידים נמצאים בכל מתחם המוסד ועסוקים בפעילויות הפגה שונות. פרק זה מפרט ומגדיר את תפקידיהם של אנשי הצוות בזמנים אלה.

ג. תהליך הלמידה בעקבות אירוע בטיחותי

פרק זה מפרט את תהליך הבדיקה בעקבות אירוע בטיחותי.

ד. הסברה וחינוך לבטיחות מונעת במועדים קבועים לאורך השנה

בפרק זה מפורטות הנחיות בטיחות המתאימות לזמנים ולמועדים בלוח השנה כמו חגים, חופשת הקיץ, עונת הגשמים וכד'.

ה. בטיחות באירועים

פרק זה עוסק בהיערכות של סגל המוסד החינוכי להבטחת הבטיחות באירועים, בטקסים ובפעילויות חברתיות שיש בהם ריבוי משתתפים וצפיפות.

התוקף

החל מ-1 בינואר 2013.

התחולה

כל בתי ספר, בכל המגזרים.

הסטטוס

החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא

- סעיף 5.1-24 בחוזר הוראות הקבע סב/6 (ב), "מדריך לניהול הבטיחות במערכת החינוך" – **מבוטל**
- סעיף 5.1-25 בחוזר הוראות הקבע סב/6 (ב), "נוהלי שגרה, רשימות בקרה ומפרטים טכניים" – **מבוטלים** הסעיפים הקטנים שלהלן:
 - ס"ק 1: תכנית לחינוך לבטיחות
 - ס"ק 2: אירועי "כמעט נפגע" ואירועים בטיחותיים – תגובה, תחקיר ודיווח
 - ס"ק 3: הבטחת הבטיחות בפעילויות בהפסקה ומניעת משחקים מסוכנים
 - ס"ק 4: הבטחת הבטיחות במוסד החינוכי לפני שעות הלימודים ואחריהן
 - ס"ק 6: בטיחות באירועים (באספות, בחגיגות ובחגים שונים).

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיפים 6.2-24 עד 6.2-27 בחוזר הוראות הקבע סה/9(ג), "טיולים – היבטים פדגוגיים-ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים והביטחון בפעילות חוץ בית-ספרית" – **בתוקף**
- סעיף 3.13-2 בחוזר הוראות הקבע עג/1 (א), "דיווח על תאונות תלמידים" – **בתוקף**
- סעיף 5.1-27 בחוזר הוראות הקבע סב/6(ב), "הבטחת הבטיחות בפעילויות מים" – **בתוקף**.

המשנה החינוכית

הקשר בין סביבה בטוחה - לחינוך לבטיחות

משרד החינוך קושר בין סביבה בטוחה לבין חינוך לבטיחות. תוצאתו המקווה של החינוך לבטיחות היא התנהגות של תלמידים החותרת להימנעות מתאונות.

עשייה חינוכית ממוקדת-בטיחות

על מוסדות החינוך לפעול ליצירה ולשימור של סביבה בטוחה-מחנכת בעיקר בתחומי הפעולה האלה:

- חידוד תפקיד המורים התורנים בכל הקשור למניעת התנהגויות מסוכנות
- חידוד תפקיד אחראי הפעילות בכל הקשור למניעת התנהגויות מסוכנות באירועים ובפעילויות חוץ
- הפעלת פעילות מניעה
- עידוד ההורים לקחת חלק בעשייה חינוכית ממוקדת-בטיחות.

התפוצה

מנהלי בתי ספר ומנהלות גני הילדים של משרד החינוך, מנהלי מחלקות החינוך ומנהלי הבטיחות ברשויות המקומיות, המפקחים המחוזיים, הקב"טים וממוני הבטיחות במחוזות.

יישום ומעקב

הגופים האחראיים על יישום הוראות החוזר הם מנהלי בתי הספר והמפקחים.

הגורם האחראי

1. הגורם המוביל

א. שם היחידה: המינהל הפדגוגי

ב. בעל התפקיד

1) מנהל האגף לחינוך על-יסודי, טל' 02-5601111; כתובת הדוא"ל: yaffapa@education.gov.il

2) מנהל האגף לחינוך יסודי, טל' 02-5601111; כתובת הדוא"ל: yehuditka2@education.gov.il

2. הגורם המשני

- א. שם היחידה: האגף לביטחון, לבטיחות ולשעת חירום.
- ב. בעל התפקיד: ממונה הבטיחות הארצי, טל' 02-5603001; כתובת הדוא"ל: rotemza@education.gov.il.

תוכן העניינים

מבוא

1. מערך ניהול הבטיחות בבית הספר
 - 1.1 כללי
 - 1.2 אחריות הרשות המקומית
 - 1.3 תפקיד המוסד החינוכי בנוגע להיבטים הבטיחותיים בתשתיות הפיזיות
2. הבטחת הבטיחות בהפסקות
3. בעלי התפקידים העיקריים הקשורים לניהול הבטיחות במוסד החינוכי
 - 3.1 כללי
 - 3.2 מנהל המוסד החינוכי
 - 3.3 רכז הביטחון, הבטיחות ושעת החירום
 - 3.4 אחראי הפעילות
 - 3.5 רכז הטיולים
 - 3.6 המורה התורן
 - 3.7 המורה המקצועי (לחינוך גופני, למדעים, לטכנולוגיה ולמלאכה, לאמנות ולצירור)
 - 3.8 מחנך הכיתה
4. ועדת בטיחות בית-ספרית
 - 4.1 תפקידי הוועדה
 - 4.2 מועדי ההתכנסות של הוועדה
 - 4.3 חברי הוועדה

5. תאונה במוסד החינוכי - דיווח, טיפול והפקת לקחים
 - 5.1 כללי
 - 5.2 נוהל הדיווח על אירוע חריג/אירוע חירום/תאונה
 - 5.3 תהליך לימודי/חינוכי בעקבות אירוע בטיחות
6. הסברה וחינוך לבטיחות מונעת במועדים קבועים לאורך השנה
 - 6.1 כללי
 - 6.2 המלצות להסברה ולחינוך לבטיחות מונעת לקראת החגים
 - 6.3 הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת חופשת הקיץ
 - 6.4 הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת עונת הגשמים
7. הבטחת הבטיחות באירועים
 - 7.1 כללי
 - 7.2 תכנית האבטחה
 - 7.3 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע המתקיים באולם
 - 7.4 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של הבמות
 - 7.5 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של מערכת החשמל
 - 7.6 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע שנעשה בו שימוש באש
 - 7.7 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע סיום שנה או באירוע אחר המתקיים בפארק מים או בברכה
8. מתווה להדרכה ולהטמעת החוזר
 - 8.1 כללי
 - 8.2 תשתית להדרכה ולהטמעת החוזר
 - 8.3 קישורים לתכניות בטיחות

1. מערך ניהול הבטיחות בבית הספר

1.1 כללי

ניהול בטיחות משמעותו קיומם של תהליכים מובנים להבטחת שלומם של התלמידים ושל כל הבאים בשערי המוסד החינוכי או הנוטלים חלק בפעילויות המתקיימות בו או ביזמתו. מערך ניהול הבטיחות כולל בעלי תפקידים, תכניות, נהלים ותהליכים שיעדם לאפשר את השגת המטרה של הבטיחות.

קיומם של יחסי הגומלין בין ניהול הבטיחות ובין העשייה החינוכית יעצים את שניהם ויצור תהליך ניהול בטיחות יעיל וייחודי המותאם למוסד החינוכי, למאפייניו, למטרותיו, למגבלותיו וליתרונותיו.

1.2 אחריות הרשות המקומית

1.2.1 כללי

הרשות המקומית/הבעלות נושאת באחריות להבטחת הבטיחות של מוסד החינוך ולבטיחות המוסד. על הרשות המקומית/ הבעלות להעמיד לרשות מוסדות חינוך מבנה ותשתית בטוחים, התואמים את הדרישות המובאות בחוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא בטיחות ואת הוראות כל דין החלות עליהן.

האחריות היום-יומית השוטפת לבטיחות בבתי הספר מוטלת על הרשות המקומית. חובתה של הרשות המקומית לקיים מוסדות חינוך מטילה עליה את האחריות לדאוג לשלום הילדים בעת שהותם בתחומי המוסדות על כיתותיהם, חצרותיהם ומתקניהם ולהבטיח שהמוסדות יהיו בטוחים ומתאימים לקיום לימודים בהם. האחריות המקצועית לגילוי פגמים מובנים במבנה בית הספר היוצרים סיכון לציבור התלמידים מוטלת על הרשויות המקומיות.

1.2.2 הנחיות לרשות המקומית/לבעלות

א. על הרשות המקומית/הבעלות לדאוג לתקינות המבנים, המקלטים, המתקנים, החצרות, הגדרות והשערים הכלולים בשטח המוסד החינוכי ושל דרכי הגישה אליו, לרבות חניות, תחנות הסעה והסדרי תעבורה אחרים.

ב. על הרשות המקומית/הבעלות לוודא שמוסדות החינוך שבתחומה, על מתקניהם, ייבנו בהתאם למפרטי הבטיחות שפורסמו על ידי משרד החינוך ובכפיפות לכל דין החל על הרשות המקומית בנושא (כגון חוק התכנון והבנייה ותקנותיו).

- ג. על הרשות המקומית/הבעלות לתכנן בדק בית, שיפוצים ותיקונים בטיחותיים במוסדות החינוך שבבעלותה באופן שוטף ולדאוג לביצועם בחופשות ובפגרת הקיץ. כמו כן מוטלת עליה אחריות שוטפת להבטחת התקינות והבטיחות של המבנים שבבעלותה באופן רציף וסדיר.
- ד. על הרשות המקומית/הבעלות להפעיל בעדיפות עליונה וללא דיחוי את שירותיה, כגון שירותי אחזקה ובדק בית, שירותי תברואה ושירותי הנדסה, כדי לתקן או להסיר מפגעים העלולים לגרום לתאונות במוסדות החינוך.
- ה. על הרשות המקומית/הבעלות לגבש וליישם תכנית לסילוק מפגעים ולביצוע פעולות מתקנות במבנים, בתשתיות, בחצרות ובמתקנים במוסד החינוך ובסביבתו המיידית.
- ו. תהליך הבנייה הוא באחריות הרשות/הבעלות. הוא יבוקר ויאושר על ידי מהנדס מטעם הרשות המקומית/הבעלות בכל שלבי הבנייה, החל מן התכנון, דרך הבנייה ועד למתן היתר לשימוש במבנה כמוסד חינוך. על כל רשות מקומית/בעלות להמציא למשרד החינוך אישור המעיד כי המבנה נבנה בהתאם למפרטי הבטיחות ובהתאם לנוהלי העבודה של מינהל הפיתוח של משרד החינוך וכי הוא עומד בדרישות של הוראות כל דין.
- ז. עם תום הבנייה ולפני פתיחתו של מוסד חינוכי חדש או פתיחת תוספת בנייה במוסד קיים לא יאוכלס המבנה ללא אישור מהנדס הרשות/הבעלות.
- ח. הכנתו של המוסד החינוכי לקראת פתיחתה של שנת הלימודים
- (1) הרשות המקומית/הבעלות תקיים סקר שנתי להערכת הסכנות במוסדות החינוך הפועלים בתחומה.
- (2) הרשות המקומית/הבעלות תסיר את המפגעים ותתקן את הליקויים, הן אלה שהובאו לידיעתה על ידי הנהלות מוסדות החינוך או על ידי הנהלת המחוז והן אלה שנמצאו במבדקי בטיחות שבוצעו במהלך חופשת הקיץ, וזאת כדי לוודא שהמוסד החינוכי כשיר ומוכן בטיחותית לאכלוס תלמידים לקראת פתיחת שנת הלימודים.

3) הרשות המקומית תדווח למחוז של משרד החינוך הרלוונטי על גמר ההכנות ועל קיום אישורי בטיחות למוסדות החינוך שברשותה עד 15 באוגוסט בכל שנה. באחריות הרשות המקומית לדווח למחוז על אישורי הבטיחות של כלל המוסדות שנמצאים ברשותה לקראת פתיחת שנת הלימודים, והמחוז ירכז את כלל אישורי הבטיחות של כל הרשויות המקומיות לקראת פתיחת שנת הלימודים.

4) מנהל בית הספר יקבל מהרשות העתק של אישור בטיחות חתום ומעודכן על ידי מי שמופקד על הבטיחות ברשות המקומית.

1.3 תפקיד המוסד החינוכי בנוגע להיבטים הבטיחותיים בתשתיות הפיזיות

1.3.1 כפי שעולה מהנאמר לעיל, הרשות המקומית אחראית לתקינות מוסדות החינוך, לתחזוקה השוטפת והיום-יומית שלהם וכן לבטיחות השהים במוסד. יחד עם זאת, על מנהל בית הספר ועל המורים במוסד להיות ערים לקיומם של מפגעי בטיחות במבנה המוסד ובחצרותיו שהם בבחינת מוקדים גלויים לעין במתחם בית הספר ובגדר סיכונים ברורים. על המנהל ועל צוותו להזהיר מפני הסיכונים ולנקוט אמצעים מיידיים וסבירים כדי למנעם ולהתריע בפני הרשות המקומית על כל מפגע בטיחותי הבולט לעין והעלול לפגוע בבטיחות הילדים. להלן דוגמאות לסיכונים גלויים: בורות פעורים בחצר בית הספר, גדר הנוטה לנפול, מעקה מתנדנד, מנורה שאחיזתה בתקרה התכופפה, חלון שזוגגיתו נשברה והעלול לסכן בפציעה את הנוגע בו, תקרה בעלת לוחות אקוסטיים רופפים וכיוצא באלה. סיכונים גלויים אלה מחייבים פעולה מיידית להסרת הסכנה.

1.3.2 על מנהל המוסד לדווח לרשות/לבעלות על מפגעים המתגלים בשטח בית ספרו שאין ביכולתו להסירם ולבקש את טיפולה. מנהל בית הספר רשאי, על פי שיקול דעתו, למנוע את השימוש במתקנים או במערכת או בתשתית ואת השהייה במתקנים או בכיתות העלולים לסכן באופן מיידי את התלמידים.

1.3.3 על מנהל המוסד לפעול להרחקה פיזית של תלמידים ושל אחרים ממפגעי בטיחות שהתגלו עד להסרתם על ידי הרשות/הבעלות.

1.3.4 ליקויים במבנה בית הספר שרק בעלי מקצוע יכולים לגלותם הם באחריות הגורמים המקצועיים ברשויות המקומיות המופקדות על תקינותם ועל בטיחותם של מבני בית הספר על כיתותיהם, חצרותיהם ומתקניהם. במקרה שהרשות המקומית/הבעלות גילתה שקיים מפגע בטיחותי יפעל מנהל המוסד על פי ההוראות וההנחיות של הרשות המקומית/הבעלות. במידת הצורך ובמקרים חריגים מנהל המוסד רשאי להפסיק את הלימודים. יובהר כי אין בהעדר התרעה של מנהל המוסד החינוכי כדי לפטור את הרשות המקומית מחובתה ומאחריותה לדאוג לתקינות המבנה באופן יום-יומי ושוטף.

2. הבטחת הבטיחות בהפסקות

- 2.1 יש להתייחס אל ההפסקה שבין השעורים כאל המשך טבעי וישיר של העשייה החינוכית המתקיימת בין כותלי הכיתות ולפעול להקניית ערכי התנהגות בטוחה גם בהפסקה.
- 2.2 פתיחת שערי מוסד החינוך תיעשה בשעה קבועה, לאחר שהתבצעה סריקה ביטחונית בידי מאבטח בית הספר. במקומות שיש בהם סכנה בשהייה מחוץ לחצר המוסד התלמידים רשאים להיכנס לחצר גם אם לא בוצעה סריקה, באישור קב"ט מוסדות החינוך. מנהל בית הספר רשאי לשנות את שעת הפתיחה של בית הספר בתנאי שמבוגר מסגל בית הספר יהיה נוכח בשטח בית הספר.
- 2.3 בבתי הספר העל-יסודיים תותר יציאת תלמידים מתחום המוסד בעת ההפסקה רק באישור בכתב של מורה, מחנך או מנהל, ובבתי הספר היסודיים תותר יציאת התלמיד בליווי מבוגר, אלא אם כן החליט מנהל המוסד שאין צורך בליווי ואפשר להסתפק באישור.
- 2.4 הנהלת המוסד תאסור באופן מוחלט משחקים מסוכנים והתנהגויות בעלות פוטנציאל לסיכון בעליל (דוגמאות למשחקים מסוכנים: זריקת אבנים, הרמת חפצים לגובה, כניסה למקומות סגורים ולאזורים מסוכנים כמו אזורי בנייה, "מבחני אומץ" כמו רולטת כביש ורכבת). האיסור יקבל פומביות בדרכי הפרסום המקובלות במוסד (תדריכים פרונטאליים, שילוט, דפי מידע, תקנון בית הספר ועוד) ויאכף בקפדנות ובעקביות.
- 2.5 את פירוט תפקידיו של מנהל בית הספר ושל המורה התורן בהפסקות ראה להלן, בס"ק 3.2 ו-3.6.

3. בעלי התפקידים העיקריים הקשורים לניהול הבטיחות במוסד החינוכי

3.1 כללי

הרשימה המובאת להלן כוללת את בעלי התפקידים הנוטלים חלק בניהול וביישום של הבטיחות במוסד.

3.2 מנהל המוסד החינוכי

3.2.1 ניהול השגרה

א. על המנהל למנות בעלי תפקידים הקשורים להבטחת הבטיחות – רכז הביטחון, הבטיחות ושעת החירום, אחראי הפעילות, מורים תורנים, רכז הטיולים, תלמידים נאמני בטיחות – ולוודא את הכשרתם.

ב. עליו להודיע למחוז (למפקח על בית הספר) ולבעלות/לרשות (לקב"ט מוסדות החינוך ולמנהל מחלקת החינוך) על החלטתו להפעיל את סמכותו המיוחדת ולאסור שימוש בתשתית בכיתה, בחצר, במערכת, במתקן, או בכל מקום אחר בשטח המוסד מסיבה בטיחותית, אם יש בהם מפגעים בולטים שיש בהם סכנה מיידית.

ג. עליו לוודא שקיים מערך הדרכה והטמעה בקרב המורים והתלמידים בכל הקשור להתנהגות בטיחותית בתוך המוסד, בכיתות ובשטחים הפתוחים ובפעילות החוץ של המוסד.

3.2.2 ניהול ההפסקות

א. על המנהל לחלק את מתחם המוסד לאזורים באופן שיפורט להלן ולקבוע בהם תורנות מורים בפרקי הזמן האלה:

- לשעת הפתיחה של שערי בית הספר, לכל המאוחר בשעה 07:45, ואם שערי בית הספר נפתחו קודם לכן – לנוכחות מבוגר מסגל בית הספר עד התייצבות המורה התורן
- להפסקות שבין השיעורים
- לסיום יום הלימודים, עד לפיזור התלמידים, ובמקומות שיש בהם מסופי הסעה עד לעזיבת כל ההסעות.

ב. להלן אופן קביעתם של אזורי ההשגחה:

- מנהל המוסד יקבע חלוקה של כלל שטח המוסד לתאי שטח שבהם צפויה שהייה של תלמידים בהפסקה (חצר, מסדרונות, מגרשי משחקים וכד''). תאי השטח הללו ישמשו אזורי השגחה של המורים התורנים.
- גודלו של כל אזור ומיקומו המדויק של המורה התורן ייקבעו בהתאם לשדה הראייה מעמדת המורה ובהתאם לכמות התלמידים הצפויה, לאופי הפעילות המסתברת, לסיכונים האופייניים לפעילות, לתנאי השטח ולגיל התלמידים.
- באזורים שאינם מאפשרים שליטה בכל השטח מעמדה אחת יקבע מנהל המוסד את שגרת התנועה של המורה התורן בשטח להשגת שליטה מרבית.
- לוח התורנות יוצב במקום בולט בחדר המורים ובלוח המודעות של התלמידים.
- כדי למנוע את הישארות התלמידים בכיתות ללא פיקוח ולהקטין את הסיכונים שיש בכיתות במהלך ההפסקות המנהל רשאי להחליט על נעילת הכיתות במהלך ההפסקה. הנעילה תיעשה על ידי המורה בלבד, לאחר שיוודא כי הכיתה ריקה מתלמידים. אין להשאיר את מפתח הכיתה בידי תלמידים במשך ההפסקה.

3.2.3 ניהול אירועים

- א. על המנהל לאשר תכניות, אירועים ופעילויות חוץ-בית-ספריות.
- ב. עליו לפעול בהתאם להנחיות המפקח הכולל של בית הספר ולהעביר אליו ולקב"ט הרשות דיווחים אודות אירועים חריגים.

3.2.4 ביצוע תהליך לימודי מונע שוטף, במיוחד לקראת אירועים ופעילות חוץ-בית-ספרית ובעקבות אירוע בטיחות

על המנהל לבדוק אירועי בטיחות המתרחשים במהלך פעילות בבית הספר ומחוצה לו ולבצע תהליך לימודי חינוכי בעקבות אירועים אלו.

3.3 רכז הביטחון, הבטיחות ושעת החירום*

3.3.1 תחומי האחריות של רכז הביטחון, הבטיחות והחירום

א. עליו לסייע למנהל בית הספר לממש את אחריותו ואת סמכויותיו להוציא לפועל את הנחיות הביטחון, הבטיחות וההיערכות לחירום בין כותלי בית הספר ובפעילות חוץ-בית-ספרית.

ב. עליו להנחות את הרכזים ואת האחראים על כל הפעילויות המתבצעות בבית הספר, לרבות בהפסקות, באירועים, בטיולים ובפעילות חוץ-בית-ספרית בנושאי ביטחון, בטיחות והיערכות לחירום.

3.3.2 פירוט תפקידי רכז הביטחון, הבטיחות והחירום

א. כללי

(1) על הרכז לבצע את הנחיותיו של קב"ט מוסדות החינוך ברשות המקומית בנושאי ביטחון, בטיחות והיערכות לחירום בבית הספר ובפעילות חוץ-בית-ספרית.

(2) עליו לרכז את כלל החומר המקצועי המעודכן המתפרסם מעת לעת בכל התחומים שהוא מופקד עליהם והמתקבל מקב"ט מוסה"ח, מהקב"ט המחוזי ומהממונים באגף הבכיר לביטחון, לבטיחות ולהיערכות לחירום במשרד החינוך ולעדכן את מנהל בית הספר ואת סגלו. עליו לסייע בהוצאה לפועל של הנחיות הביטחון, הבטיחות ושעת החירום בבית הספר, בחצר בית הספר ובפעילות החוץ-בית-ספרית, למעט בנושאים הקשורים בביצוע התפקידים המקצועיים המוטלים על מאבטח מוסד החינוך על ידי הגורמים הביטחוניים המנחים האחראים לנושא.

(3) עליו להשתתף בכנסים ובהשתלמויות המתקיימים ברשות ובמחוז משרד החינוך בנושאי ביטחון, בטיחות והיערכות לחירום על פי החלטת/זימון הקב"ט.

* בחוזר זה אנו מתייחסים אך ורק לתפקידי הרכז בתחום הבטיחות. הגדרת התפקיד בכל התחומים של הרכז מובאת בחוזר הוראות הקבע עג/2(א), "נוהלי ביטחון בבתי הספר", סעיף 5.3-55.

ב. בטיחות

- 1) על הרכז לתדרך את צוות העובדים במוסד לדווח אודות ליקויי בטיחות הבולטים לעין בבית הספר ולסייע למנהל ולצוות העובדים לרכז את כלל הפעולות הנדרשות לדעתם לצורך שיפור תנאי הבטיחות הפיזית של בית הספר לצורך העברה לרשות המקומית לטיפול.
- 2) עליו לרכז את הדיווחים מתלמידים וממורים על ליקויים ועל מפגעי בטיחות בבית הספר ולסייע למנהל בטיפול במפגעים מול הרשות המקומית/הבעלות ואב הבית.
- 3) עליו להדריך את צוות המוסד באשר למילוי דוח תאונה ולשליחתו על ידי בעלי התפקידים בבית הספר כנדרש מהנהל ולסייע למנהל בית הספר בביצוע הדיווח במערכת.
- 4) עליו לשמש חבר בוועדת הבטיחות הבית-ספרית.

ג. דיווח

- 1) על הרכז לדווח מיד על כל אירוע חריג לקב"ט הרשות.
- 2) עליו לדווח על תאונות ועל פציעות של תלמידים.

ד. בניית תכנית עבודה שנתית הנגזרת מתכנית העבודה של קב"ט הרשות

- 1) על הרכז להכין תכנית עבודה שנתית על בסיס תכנית העבודה של קב"ט מוסה"ח ברשות בהתאם לתדריך שיקבל מקב"ט הרשות על אופן הכנת התכנית בסיועו, ובכלל זה רישום כל מטלה על פי חודשים, כנדרש על פי הנחיות משרד החינוך.
- 2) עליו לכלול בתכנית העבודה תאריכי ביצוע תרגילים, השתלמויות, בדיקות בטיחות, ביטחון והיערכות לחירום, עדכון ורענון של התיק המוסדי, רענון תיק השטח, טיולים ופעילות חוץ-בית-ספרית, טקסים, אירועים שונים ומשלחות לחו"ל.

- (3) תכנית העבודה השנתית של רכז הביטחון נגזרת מתוך כלל המשימות והתפקידים המוגדרים בכל חוזרי המנכ"ל בנושאי ביטחון, בטיחות והיערכות לחירום בתוך בית הספר ובפעילות חוץ-בית-ספרית (נוהלי הביטחון בבית הספר, נוהלי שעת החירום בבית הספר ונוהלי הביטחון והבטיחות בטיולים).
- (4) תכנית העבודה תוכן על ידי רכז הביטחון במסגרת ימי ההיערכות בחודש אוגוסט, לפני פתיחת שנת הלימודים.
- (5) התכנית תאושר על ידי מנהל בית הספר לפני הצגתה לקב"ט מוסה"ח הרשותי.
- (6) בתחילת כל חודש, עד היום החמישי בחודש, יעביר רכז הביטחון דוח ביצוע חודשי לקב"ט מוסה"ח הרשותי עם פירוט של כל הפעילות שבוצעה בחודש שקדם לו.
- (7) להלן פירוט הנושאים שיש לתכנן ולבצע מדי חודש (בנוסף לאלה שיש לתכנן ולבצע בחתך חודשי):
- ביקורות שוטפות למאבטח בית הספר לעניין ההנחיות החינוכיות ושגרת בית הספר – בדיקת ההופעה, המיקום בשער, ביצוע סריקות ורישומן – ודיווח על אירועים חריגים לקב"ט המוסד החינוכי
 - שליחת דוח פעילות חודשי לקב"ט הרשות, הכולל את כל הפעולות שהוא ביצע באותו חודש על פי תכנית העבודה שלו
 - תחקור אירועים חריגים והפקת לקחים
 - בדיקת בטיחות בית-ספרית – איתור ליקויים/מפגעי בטיחות גלויים לעין
 - ביצוע הדרכות חפץ חשוד על פי לוח הזמנים שייקבע על ידי קב"ט מוסה"ח הרשותי
 - ביצוע סקר תקינות של מרכיבי הביטחון (על פי הרשימה המופיעה בסעיף 5.3-56 להלן, ס"ק 2.4.2)
 - היערכות לתרגיל מוסדות חינוך ארצי שתכלול –
 - השתתפות בכנס רכזי ביטחון ברמת הרשות
 - תדרוך ותרגול של סגלי ההוראה והתלמידים לקראת התרגיל

- השתתפות בתרגיל הדגמה ברמת הרשות
- השתתפות וסיוע למנהל בביצוע תרגיל חשיבה למטה החירום הבית-ספרי (צל"ח)
- ביצוע סיכום תרגיל ברמת בית הספר
- השתתפות בכנס רכזי ביטחון לסיכום התרגיל ברמת הרשות המקומית.

3.4 אחראי הפעילות

3.4.1 כללי

אחראי הפעילות הוא איש צוות בית הספר שמונה להיות אחראי ולנהל פעילות/אירוע בבית הספר: פעילות חברתית הכוללת כמה כיתות או טקס בתוך בית הספר או מחוץ לו, פעילות חווייתית-לימודית מחוץ לבית ספר ואירועי סיכום גדולים המשולבים במפעילים מבחוץ ובקהל רב במסגרת בית הספר.

על אחראי הפעילות לפעול בהתאם להוראות הבטיחות הנוגעות לפעילות המתוכננת.

3.4.2 אלה תפקידיו העיקריים של אחראי הפעילות

- א. לקבל מרכז הבטיחות הבית-ספרי את כלל ההנחיות המקצועיות והדגשים בנושא בטיחות מחוזרי המנכ"ל המתייחסים לתחום הפעילות
- ב. לרכז את הפעולות השונות הנדרשות בהתאם להנחיות רכו הביטחון והבטיחות לפעילות הנתונה
- ג. לוודא כי נעשתה ההכנה הנדרשת בהתאם להוראות חוזרי המנכ"ל ונלמדו ההוראות הרלוונטיות לאותה פעילות
- ד. לתדרך את התלמידים ואת הסגל לקראת הפעילות, במהלכה ובסיומה
- ה. לדווח לרכז הבטיחות ולמנהל המוסד החינוכי, לפני תחילת הפעילות, על כל ההכנות שבוצעו בהתאם להנחיות רכו הביטחון והבטיחות
- ו. לוודא הכנת רשימה מלאה ומפורטת של כל המשתתפים בפעילות – תלמידים, עובדים ומלווים

- ז. להתאים את אופי הפעילות לתנאי מזג האוויר העדכניים בסמוך לתחילת הפעילות ובמהלכה
- ח. להתייעץ עם רכז הבטיחות ועם מנהל המוסד באשר לביטול הפעילות או לשינוי מתכונתה במקרה שצפויים תנאי מזג אוויר קשים מהרגיל
- ט. לוודא קיום מפקד חניכים לפני כל נסיעה וכל פעילות, במהלכה ובסיומה
- י. לוודא נוכחות של המספר המזערי של מלווים מתאימים בהתאם להוראות בחוזרי המנכ"ל ובלשכה לתיאום טיולים, להנחות את המלווים ולבקר את תפקודם
- יא. להפסיק את הפעילות שהוא אחראי עליה, באופן חלקי או מלא, אם נשקפת סכנה מוחשית ומיידית לשלומם של המשתתפים, ולדווח על כך למנהל המוסד.

3.5 רכז הטיולים

לכל בית ספר ימונה רכז טיולים ואחראי טיול שתפקידיו הוגדרו בסעיף קטן 4 של סעיף 6.2-24 בחוזר הוראות הקבע סה/9 (ג) "טיולים – היבטים פדגוגיים-ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים והביטחון בפעילות חוץ-בית-ספרית".

3.6 המורה התורן

3.6.1 תפקידיו במרכיבי ניהול הבטיחות

- א. על המורה התורן להשגיח על התנהגות התלמידים ולהתערב במידת יכולתו באירוע העלול לגרום לפגיעה בתלמידים. כל זאת בהפסקות ובפתיחת הלימודים ובסיומם, בכל מקום שהתלמידים שוהים בו.
- ב. על המורה להיות נוכח בעת פתיחת שערי בית הספר או לכל המאוחר בשעה 07:45. אם שערי בית הספר ייפתחו קודם לכן, ידאג המנהל לנוכחות מבוגר מסגל בית הספר עד להתייצבות המורה התורן.
- ג. על המורה התורן לדווח לרכז הביטחון והבטיחות או לממלא מקומו על כל אירוע חריג שהתרחש בזמן תורנותו באזור שהופקד עליו ועל מצב פיזי מסוכן לדעתו.

3.6.2 שגרת פעילותו

- א. על המורה התורן לשהות בשטח שהוגדר לו בידי הנהלת המוסד ואף לנוע באזור כדי לאתר מקומות שאי אפשר לראותם מנקודת הפיקוח הראשונה.
- ב. על המורה התורן להתמקד בפיקוח על התנהגות התלמידים באזור שתחת השגחתו. אסור למורה התורן לעסוק בפעילות שעלולה להסיח את דעתו, כמו בדיקת מבחנים, דיבור בטלפון ושיחה אישית עם תלמידים ועם חברים שאינה קשורה באופן ישיר לתפקיד התורנות.
- ג. על המורה התורן לעשות כל מאמץ לזהות התנהגויות מסוכנות של תלמידים או התנהגויות העלולות להוביל לעימות ולהתערב במידת הצורך ולהזעיק סיוע מבעלי תפקידים נוספים במוסד החינוכי, כגון המנהל, רכז הביטחון והבטיחות, אב הבית, מורים נוספים וכדומה.

דוגמאות להתנהגויות מסוכנות:

- תוקפנות כלפי חברים
- גרימת נזק לרכוש ולציוד
- שימוש מסוכן במתקני חצר
- שימוש בנשק קר, כגון אולרים וסכינים
- משחקים מסוכנים, כגון זריקת אבנים, הרמת חפצים לגובה, כניסה למקומות סגורים ולאזורים מסוכנים כמו אזורי בנייה ו"מבחני אומץ" כמו רולטת כביש ורכבת.

3.7 המורה המקצועי (לחינוך גופני, למדעים, לטכנולוגיה ולמלאכה, לאמנות ולציור)

תפקידי המורים המקצועיים בתחום הבטיחות מפורטים בחוזרים שלהלן:

3.7.1 **חינוך גופני:** סעיף 5.1-46 בחוזר הוראות הקבע עא/8(ד), "אבטחת הבטיחות בשיעורי החינוך הגופני במערכת החינוך"

3.7.2 **מעבדות:** סעיף 5.1-31 בחוזר הוראות הקבע סב/6(2), "אבטחת הבטיחות במעבדות"

- 3.7.3 **מקצועות הטכנולוגיה והמלאכה:** סעיף 5.1-28 בחוזר הוראות הקבע סב/6(ב), "אבטחת הבטיחות במקצועות הטכנולוגיה והמלאכה"
- 3.7.4 **מקצועות התזונה וכלכלת הבית:** סעיף 5.1-29 בחוזר הוראות הקבע סב/6(ב), "אבטחת הבטיחות במטבח הכללי והלימודי ובהוראות תזונה וכלכלת בית".
- 3.7.5 **חקלאות, משק ופינות חי:** סעיף 5.1-30 בחוזר הוראות הקבע סב/6(ב), "הבטחת הבטיחות בשיעורי חקלאות, במשק חקלאי, בפינות חי ובפנימיות".

3.8 מחנך הכיתה

- 3.8.1 על המחנך לשמש דוגמה אישית להתנהגות בטוחה במהלך השיעורים, בהפסקות ובשעת ביצוע פעילויות מיוחדות.
- 3.8.2 עליו לדווח לרכז הבטיחות על אודות מפגעי בטיחות הבולטים לעין.
- 3.8.3 עליו ליידע את הורי התלמיד על מקרה שבו התנהגות ילדם סיכנה אותו או את האחרים ועל הטיפול במקרה.
- 3.8.4 עליו לדווח למנהל על מקרה שבו ילד נפגע בתאונה או על אירוע של "כמעט נפגע" חריג שהתרחש במוסד או במהלך פעילות חוץ מטעם המוסד.
- 3.8.5 עליו להשתתף בהשתלמויות בית-ספריות בנושא הבטיחות בהתאם להנחיות של הנהלת בית הספר.
- 3.8.6 עליו לנהל שיח עם הלומדים בהקשרים הנוגעים לביטחון ולבטיחות, שבמהלכו נבחנים מצבים מסכנים והתנהגויות הבטיחותיות שיש לאמץ במצבים אלה.

4. ועדת בטיחות בית-ספרית

4.1 תפקידי הוועדה

- 4.1.1 הכרה וריכוז של אירועי הבטיחות בבית הספר ומתן המלצות להמשך הטיפול
- 4.1.2 המלצה למנהל בית הספר על פעולות לשיפור הבטיחות בבית הספר

- 4.1.3 ייזום הסברה והדרכה להתנהגות בטוחה של תלמידים במוסד החינוכי ומחוצה לו
- 4.1.4 הפעלת תכנית העבודה לביטחון, לבטיחות ולהיערכות לחירום.

4.2 מועדי ההתכנסות של הוועדה

רצוי שהוועדה תתכנס בעיתויים שלהלן לפחות:

- 4.2.1 סמוך לתחילתה של שנת לימודים חדשה, ככל האפשר בתקופה שלפני חגי תשרי
- 4.2.2 סמוך ולפני חופשת החנוכה
- 4.2.3 סמוך ולפני אירועי סוף השנה ולקראת חופשת הקיץ.
- בנוסף מומלץ שהוועדה תתכנס לפי קביעתו של יו"ר הוועדה.

4.3 חברי הוועדה

מומלץ שוועדת הבטיחות המשותפת תורכב מחברים אלה:

- מנהל המוסד החינוכי – יושב ראש
 - רכז הביטחון והבטיחות הבית-ספרי – מרכז הוועדה
 - רכז הטיולים הבית-ספרי
 - מורים אחרים, על פי שיקול דעתו של מנהל המוסד החינוכי.
- כתב המינוי של חברי הוועדה ייחתם על ידי מנהל המוסד החינוכי.

5. תאונה במוסד החינוכי - דיווח, טיפול והפקת לקחים

5.1 כללי

5.1.1 הרשות המקומית אחראית על הבטיחות במוסדות החינוך ועל תקינות המבנים על כיתותיהם והחצרות על מתקניהן. מומלץ להקים ועדת בטיחות בית-ספרית שמטרתה לקדם את ההסברה על התנהגות ראויה ובטוחה של מורים ותלמידים במוסד החינוכי כדי לקדם את נושא הבטיחות הבית-ספרית.

5.1.2 יש להבחין בין אירוע חריג/אירוע חירום ובין תאונה :

א. **אירוע חריג/ אירוע חירום**: אירוע לא שגרתי הקורה במסגרת בית הספר המחייב טיפול מידי בשל רגישותו או השפעתו המיידית על ביטחונם או על בטיחותם של התלמידים וסגל ההוראה.

ב. **תאונה**: אירוע בלתי מתוכנן שאירע לתלמיד במהלך פעילות רשמית של המוסד החינוכי ובעקבותיו נדרש טיפול רפואי, ובכלל זה אירוע שאירע מחוץ לכותלי המוסד, כגון בסיור לימודי, בטיול, ביום ספורט ובפעילות שלי"ח.

5.2 נוהל הדיווח על אירוע חריג/אירוע חירום/תאונה

5.2.1 דיווח על אירוע חריג/אירוע חירום

נוהל הדיווח הוא בהתאם להנחיות בחוזר הוראות הקבע עג/2(א), סעיף 5.3-65, ס"ק 4, "נוהל הדיווח על אירוע חירום/ חריג".

5.2.2 דיווח על תאונות

על מנהל המוסד החינוכי **חלה החובה** לדווח על כל תאונה שאירעה לתלמיד במהלך פעילות רשמית של המוסד החינוכי שבעקבותיה נדרש טיפול רפואי, ובכלל זה תאונה שאירעה מחוץ לכותלי המוסד, כגון בסיור לימודי, בטיול, ביום ספורט ובפעילות שלי"ח.

החל מתחילת שנת הלימודים התשע"ג חל שינוי בשיטת הדיווח על תאונות תלמידים, כמפורט בסעיף 2-3.13 בחוזר הוראות הקבע עג/1 (א), "דיווח על תאונות תלמידים". להלן נצטט שני סעיפים קטנים מתוך חוזר זה:

א. חובת הדיווח

1) על מנהל המוסד החינוכי, ובכלל זה גננת, חלה החובה לדווח על כל תאונה שאירעה לתלמיד במהלך פעילות רשמית של המוסד החינוכי שבעקבותיה נדרש טיפול רפואי, ובכלל זה מקרה שאירע מחוץ לכותלי המוסד, כגון בסיור לימודי, בטיול או בכל פעילות רשמית אחרת מטעם המוסד החינוכי.

2) בכל אחד מהמקרים שלהלן יש לדווח מיד לאחר אישור על הבטיחות במחוז או למנהל המחוז, לפני מילוי הדוח:

- אם אירע חלילה מקרה מוות

- אם הפציעה אנושה, או נגרם נזק גופני חמור, כגון קטיעת איבר
 - אם הגורם לתאונה הוא מפגע בטיחותי מסוכן
 - אם יותר מתלמיד אחד נפגע בו-זמנית מאותה הסיבה.
- (3) אין צורך לדווח על תאונות הקורות בפעילויות שאינן חלק מהפעילות הרשמית של המוסד החינוכי או מטעמו, כגון בחוגי העשרה לנוער או בפעילות קהילתית כגון במועדוני נוער ובמתנ"סים, גם אם הן מתקיימות במוסד החינוכי.
- (4) אין צורך לדווח על תאונות הקורות לתלמיד בדרך לבית הספר או לאחר סיום הלימודים, בדרך הביתה.

ב. אמצעי הדיווח

1) דיווח באמצעות המנב"סנט

- (א) כל מוסדות החינוך בפקוח משרד החינוך, מכיתה א' ועד כיתות י"ג-י"ד, יחלו לדווח על תאונות תלמידים עם תחילת שנת הלימודים התשע"ג **באמצעות מערכת המנב"סנט בלבד**. נוהלי הדיווח ורשימת התפוצה מופיעים בדף הבית של המנב"סנט, ב"מודול אירועים חריגים".
- (ב) להדרכה על אופן הדיווח במערכת המנב"סנט יש לפנות לאתר של **מינהלת יישומי המנב"ס**. אפשר לצפות בקלטת הדרכה מקוונת בנושא "דיווח אירועים חריגים במנב"סנט" או להיעזר **במצגת ההדרכה המקוונת** בנושא "דיווח אירועים חריגים במנב"סנט".

2) דיווח באמצעות טופס ידני

לגני ילדים ולרשת "אורט" אין גישה למנב"ס, ועל כן הם ימשיכו לדווח באמצעות טופס הדיווח הידני. היות שנמצא כי חלק ממוסדות אלה משתמשים בגרסאות ישנות ובלתי מעודכנות של טופסי דיווח על תאונות תלמידים, מודגש בזאת כי על המוסדות האלה לדווח באמצעות **הדוח המעודכן בלבד** ולפעול על פי ההנחיות המצורפות בו.

5.2.3 **לתשומת לב:** במקרה של אירוע חריג/אירוע חירום שאיננו תאונה יש לדווח בהתאם להנחיות בחוזר הוראות הקבע עג/2 (א), "נוהלי ביטחון בבתי הספר", סעיף 5.3-65, "נוהלי ביטחון בבתי הספר – נוהל הדיווח". במקרה של תאונה באחריות מנהל המוסד החינוכי לדווח **בשני ערוצים מקבילים בו-זמנית**, על פי ההנחיות בחוזר הביטחון ועל פי ההנחיות לעיל.

5.3 תהליך לימודי/חינוכי בעקבות אירוע בטיחות

5.3.1 מטרת התהליך הלימודי

התהליך נועד ללמוד את האירוע ולבחון את הדרכים החינוכיות להטמעת התנהגות בטוחה בתוך בית הספר.

5.3.2 המשתתפים בתהליך הלימודי

א. חברים מתוך ועדת הבטיחות הבית-ספרית

ב. מחנך התלמידים המעורבים באירוע הבטיחות.

5.3.3 תפקידי רכז הביטחון, הבטיחות ושעה"ח בבית הספר במסגרת פעילות הוועדה

א. עליו לדווח למנהל בית הספר על האירוע הבטיחותי.

ב. עליו לרכז ולהוביל את התהליך החינוכי במוסד החינוכי.

5.3.4 תפקידי המחנך

עליו לפעול בהתאם להנחיות רכז הבטיחות, הביטחון ושעת החירום בבית הספר.

5.3.5 בביצוע התהליך הלימודי יש להרחיב את הדיון סביב הנושאים האלה:

א. **הסביבה:** המקום שבו התרחש אירוע הבטיחות (מגרש, אזור גבוה ללא הגנה וכד'); **תנאי המקום** (רצפה חלקה, דלתות לא מוגנות)

ב. **הכלים, האבזרים והחומרים:** תקינותם של הכלים, האבזרים והחומרים השונים, שימוש נכון בהם, שימוש בציוד מגן אישי, קיומו של ציוד מגן סביבתי כמו מזרנים, מעקות וכד'

ג. **הוראות בחוזר המנכ"ל**

ד. **הגורמים להתנהגותיים.**

6. הסברה וחינוך לבטיחות מונעת במועדים קבועים לאורך השנה

6.1 כללי

6.1.1 במהלך שנת העבודה יש מועדים קבועים שמומלץ שסגל בית הספר, המורים והמחנכים, יכינו את התלמידים לקראתם מבחינה בטיחותית.

6.1.2 מומלץ כי המנהלים, המורים והמחנכים יבצעו הסברה בנושאי הבטיחות לקראת כל חג ומועד לפי שיקול דעתם במגוון הדרכים המתאפשרות בתוך בית הספר:

- משלוח מנשר הסברה להורים לקראת החגים והמועדים
- פעילות הסברה בשיעורי חברה
- דיון בנושאים הקשורים לבטיחות בחג ובמועד בישיבת צוות המורים
- שילוב מועדים קבועים בתכנית העבודה הבית-ספרית למתן תדריך לקראת החגים והמועדים ולקראת החופשות.

6.1.3 מומלץ לעודד את התלמידים לעסוק בפעילויות יזומות שלהם יחד עם המחנכים בנושאים המפורטים ברשימה שלהלן לקראת החגים והמועדים ולשוחח עמם על האופן שבו ראוי להתנהל ולהתנהג:

נושאי ההסברה והחינוך לבטיחות מונעת	המועד
<ul style="list-style-type: none"> • בטיחות בחנוכה • בטיחות בפורים • בטיחות בל"ג בעומר • בטיחות בשבועות 	הסברה לקראת החגים
<ul style="list-style-type: none"> • שחייה בים • מאגרי מים, ברכות דגים, ברכות השקיה ומקורות מים בלתי ידועים • טיולים (משפחתיים או קבוצתיים) • מקררים עזובים, מכונות כביסה עזובות וכד' • אתרי בנייה, חורבות, בתים נטושים, בורות וחפירות • עפיפונים • קורקינט וגלגליות • חומרי נפץ, תחמושת וכלי ירייה וחפצים חשודים • שימוש בכלי בית חשמליים • שימוש בכיריים של גז • מניעת תעייה ואבדן הקשר עם בני המשפחה (על שפת הים, בטיול, בעת התרחקות מחצר הבית) • חומרים רעילים • מדורות וסכנת שרפות • משחקים בחוץ • נסיעה ברכב 	הסברה לקראת חופשת הקיץ מודגש כי ההוראות הניתנות לתלמידים לקראת צאתם לחופשה הן בגדר המלצות להתנהגות ראויה בימים שאין מתקיימים בהם לימודים.
<ul style="list-style-type: none"> • הגורמים העיקריים לפריצת שרפות בבית עקב השימוש הרב במכשירים חשמליים • כללי התנהגות למניעת שרפות. 	הסברה לקראת עונת הגשמים

6.2 המלצות להסברה ולחינוך לבטיחות מונעת לקראת החגים

6.2.1 חג החנוכה

לקראת חג החנוכה מומלץ שהמחנכים יקיימו פעולות הסברה על הסיכונים הקשורים בחג ויעודדו את תלמידיהם להתנהגות בטוחה, כמפורט להלן:

א. מומלץ כי החנוכיות שהילדים מכינים לא יהיו עשויות מחומרים דליקים כגון עץ, מוצרי פלסטיק וחומרים דליקים אחרים.

ב. בעת הכנת סופגניות יש להקפיד על הרחקת התלמידים מאזור הבישול, להקפיד על כללי בטיחות באש, להיזהר מהתזת שמן ולהקפיד על יציבות הסירים/המחבתות. כל הפעולות של הכנת סופגניות וטיגונן ייעשו בהשגחה צמודה של מורים. מומלץ להכין במקום מטפה כיבוי אש. חל איסור על הכנת נרות שעווה במוסד חינוך.

ג. תלמידים ידליקו נרות אך ורק בנר דולק ולא בגפרורים.

ד. אם מניחים חנוכייה ליד החלון יש להקפיד להניחה על משטח יציב.

ה. אין לרקוד עם נרות דולקים בידיים.

ו. יש להרחיק את החנוכייה מחומרים דליקים כמו וילון, מפה וניירות. יש לוודא מראש את יציבות החנוכייה והנרות שעליה. מומלץ לשים את החנוכייה על מגש יציב, מצופה נייר כסף.

ז. אם נעשה שימוש כלשהו בלפידים, יש להקפיד שהם יהיו בטוחים ושהשימוש בהם ייעשה בהתאם לכללי הבטיחות המתייחסים לחגיגות ל"ג בעומר.

6.2.2 חג פורים

לקראת חג הפורים מומלץ שמנהלי מוסדות החינוך ינחו את הצוות החינוכי לקיים פעולות הסברה בקרב התלמידים ויביאו לתודעתם את הסיכונים הקשורים בחג זה ואת הדרכים למניעתם, כמפורט להלן:

א. אין להביא למוסד החינוך צעצועים מסוכנים, כגון כלי ירייה ואקדחי 'קפצונים' הדומים לנשק אמיתי, טילים, חזיזים, נפצים, זיקוקי די-נור מתעופפים, כוורות נפץ, פרפרי נפץ, שרשרות נפץ, אבקות נפץ מכל סוג שהוא, מפתחות עם מסמרים ומשחקים מסוכנים אחרים.

- ב. אין להשתמש באבקות שרפה מכל סוג שהוא.
- ג. אין להשתמש באמצעים היוצרים קולות נפץ או רעשים דמויי התפוצצות, העלולים לגרום לבהלה.
- ד. מומלץ לא להשתמש בתחפושות מחומרים דליקים, כגון צמר גפן, זהורית וניילון. אין להשתמש במסכה העשויה משקית פלסטיק (בשל סכנת חנק למתחפש).
- ה. תרסיסי שלג אסורים לשימוש בתוך בית הספר או בכל פעילות הקשורה לבית הספר.

6.2.3 ל"ג בעומר

לקראת ל"ג בעומר ידאגו מנהלי מוסדות החינוך לקיים פעולות הסברה בקרב התלמידים ויביאו לתודעתם את הסיכונים הקשורים בחג זה ואת הדרכים למניעתם על פי הכללים המפורטים ב-6.6 להלן, "דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע שנעשה בו שימוש באש".

6.2.4 שבועות

- א. משחקי מים בחג השבועות הם מנהג שהתפשט בשנים האחרונות בקרב תלמידי בתי הספר וילדי הגנים. על מוסדות החינוך לקיים פעולות הסברה והדרכה על אודות הסכנות הכרוכות במשחקי מים כדי למנוע מהילדים לשחק במשחקים הללו בין כותלי מוסד החינוך.
- ב. יש להסביר לתלמידים שמשחקים אלו כרוכים בסכנות כמפורט להלן:
 - (1) זריקה והתזה של מים על מכוניות נוסעות עלולות לגרום לנהג הרכב לאבד את השליטה על רכבו ולעשות תאונה.
 - (2) שקית מלאה במים היא כמו אבן, ופגיעתה באדם או ברכוש עלולה לגרום לפציעות בדרגות שונות (ככל שהשקית גדולה יותר הנזק עלול להיות חמור יותר).
 - (3) השימוש במים על גבי משטחים עלול לגרום להחלקה.
 - (4) השימוש במים בקרבת מתקני חשמל או נקודות חשמל עלול לגרום להתחשמלות.
 - (5) במקרים מסוימים הילדים המשחקים משתמשים בצינורות כיבוי אש אשר לחץ המים בהם גבוה, והדבר עלול לפצוע את מי שהמים פוגעים בהם.

6) במקרים מסוימים הילדים מכניסים חומרי צבע חריפים לתוך שקיות המים. צבעים אלה עלולים לגרום לפגיעה גופנית, בעיקר בעיניים.

7) חלק ממשחקי המים מתבצעים תוך כדי ריצה של הילדים (בריחה ורדיפה). במצב כזה קיימת סכנה שהילדים יתנגשו במכשולים שונים וייפגעו.

6.3 הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת חופשת הקיץ

6.3.1 כללי

לפני יציאתם של התלמידים לחופשת הקיץ יקיימו מחנכי הכיתות פעילות הסברה שתעסוק בסכנות האופייניות במהלך חופשת הקיץ ובדרכים למניעתן. ההסברה תותאם לגיל הילדים והיא יכולה לשאת אופי של שיחה, של סדנה המועברת בידי התלמידים עצמם (בכיתות הגבוהות) או כל אופי אחר, לפי שיקול דעתו של המורה המחנך.

מודגש כי ההוראות המפורטות להלן הניתנות לתלמידים לקראת צאתם לחופשה הן בגדר המלצות להתנהגות ראויה בימים שאין מתקיימים בהם לימודים.

6.3.2 שחייה בים

א. יש להתרחץ אך ורק בחוף רחצה מוכרז ובפיקוח מציל. יש להישמע להוראותיו של המציל ולשחות בשטח שהוקצה על-ידו.

ב. יש להכיר את צבעי הדגלים ואת משמעותם: דגל שחור מצייין שהרחצה אסורה; דגל אדום מצייין שהרחצה מסוכנת; דגל לבן מצייין שהרחצה מותרת.

ג. יש לשמור על קשר עין עם בני המשפחה, עם החברים או עם מתרחצים אחרים.

ד. יש להשתמש בתכשירי הגנה המגנים מפני נזקי השמש ולחזור על השימוש בהם כעבור כמה שעות.

ה. על שפת הים יש לחבוש כובע, להימנע משהייה מופרזת בשמש ולהרבות בשתייה. בחודשי הקיץ מומלץ שלא לבלות בים בין השעות 10:00-16:00.

- ו. לאחר ארוחה כבדה יש להמתין כחצי שעה לעיכול האוכל לפני הכניסה למים.
- ז. אין לרחוץ בים בחשכה.
- ח. מומלץ ללבוש חולצה מעל בגד הים כדי להגן על העור מפני קרני השמש.
- ט. בחוף מומלץ לשבת בצל.

6.3.3 מאגרי מים, ברכות דגים, ברכות השקיה ומקורות מים בלתי ידועים

אין להיכנס למאגרי מים, לברכות דגים, לברכות השקיה ולמקורות מים בלתי ידועים משום שבמקומות אלו קיימות סכנת טביעה וסכנת זיהום. כמו כן אין לשתות ממקורות מים בלתי ידועים מחשש להרעלה ולזיהום.

6.3.4 טיולים (משפחתיים או קבוצתיים)

- א. מומלץ שטיול עם המשפחה או בקבוצה מאורגנת יתקיים בהדרכת מדריך מבוגר הבקיא בעריכת טיולים ובמסלולים.
- ב. יש להצטייד בפריטים אלה:
 - (1) כובע (רצוי רחב שוליים)
 - (2) בקבוקי מים (כ-2 ליטר לאדם למשך כ-5 שעות)
 - (3) מפת מסלול הטיול (מומלצת מפה בקנה מידה של 1:50,000 לפחות; מומלץ לסמן על המפה את תחנת המשטרה הקרובה ואת בית החולים הקרוב ויישובים הסמוכים למסלול הטיול)
 - (4) ציוד עזרה ראשונה (על פי התכולה המפורטת בתיק המע"ר)
 - (5) פנס כיס תקין
 - (6) שקיות מפלסטיק לריכוז שאריות מזון
 - (7) תרמיל קטן.
- ג. אין ללכת ללא נעליים או בנעליים פתוחות, ואין להכניס ידיים מתחת לאבנים מחשש להכשת נחשים ועקרבים.

6.3.5 מקררים, מכונות כביסה וצמיגים עזובים וכל חפץ שעלולים להילכד בתוכו

- א. הכניסה למקררים עזובים ולמכונות כביסה וייבוש עזובות המונחים בחצרות בתים או במגרשים מסוכנת ביותר משום שאי אפשר לפתוח את דלתם מבפנים ומשום שאטימותם מונעת את מעבר הקול ועל כן אי אפשר לשמוע את קריאותיו לעזרה של הלכוד.
- ב. אם נמצא באזור המגורים מכשיר חשמל ישן יש לדווח למוקד העירוני כדי שידאג לפינויו או לעקירת דלתו.

6.3.6 אתרי בנייה, חורבות, בתים נטושים, בורות וחפירות

- א. אין להיכנס לאתרי בנייה מחשש לנפילת כלי עבודה וחומרי בנייה מלמעלה ומחשש לדריכה על מסמרים ועל משטחים בלתי יציבים.
- ב. אין לשחק על פיגומים או במכונות באתרי בנייה.
- ג. אין להיכנס לבתים נטושים.
- ד. אין להתקרב לחפירות ולקירות חציבה למיניהם משום שקיימת בהם סכנה של מעידה ושל מפולת אבנים ואדמה.

6.3.7 עפיפונים

יש להעיף עפיפונים בשטח פתוח בלבד, שאין מעליו חוטי חשמל, משום שמגע של העפיפון בחוטי החשמל עלול לגרום לניתוקם ולסכן בכך הן את בעל העפיפון והן עוברי אורח.

6.3.8 חומרי נפץ, תחמושת וכלי ירייה וחפצים חשודים

- א. חומרי נפץ ותחמושת הם חפצים מסוכנים מאוד, ועל כן אין לאסוף אותם "למזכרת", לשחק בהם או לפרקם.
- ב. אין לשחק בכלי ירייה ובתחמושת המצויים בידי ההורים. על ההורים להרחיק את כלי הירייה מהישג ידם של ילדים.
- ג. אין לגעת בעצמים בלתי מוכרים. על הנתקל בחפץ חשוד להזהיר עוברי אורח ולהזעיק אנשי ביטחון למקום.

6.3.9 שימוש בכלי בית חשמליים

- א. בעת השימוש בכלי בית חשמליים יש לנעול נעליים ולהקפיד כי הידיים יהיו יבשות כדי למנוע התחשמלות.
- ב. יש לוודא שהמכשיר וחוטי החשמל שלו תקינים ולא פגומים.
- ג. בעת הפעלת מכונת כביסה, מגהץ או מקדחה יש לעמוד על חומר מבודד (עץ, גומי) או על רצפה יבשה ולנעול נעליים.

6.3.10 שימוש בכיריים של גז

- א. בעת השימוש בגז יש להרחיק חומרים דליקים מהכיריים. כמו כן יש להרחיק את הפנים ואת השיער מהלהבה.
- ב. אין להושיט יד אל כלי הבישול המונחים מעל ללהבה. יש להסב ידיות, בפרט ארוכות, כלפי הקיר (הצד הפנימי של הכיריים) כדי שכלי הבישול לא יתהפך על המשתמש בו או על אדם אחר העובר בקרבת הכיריים.
- ג. יש להקפיד לסגור את ברזי הכיריים ואת ברז הביטחון בגמר הבישול.
- ד. במקרה של דליפת גז יש לסגור מיד את ברז הביטחון ולאוויר היטב את המטבח ואת החדרים הסמוכים. אסור בתכלית האיסור להצית אש כלשהי ולהפעיל או לנתק מתג חשמלי, משום שהדבר עלול ליצור ניצוץ ולגרום להתפוצצות ולהתלקחות.

6.3.11 מניעת תעייה ואבדן הקשר עם בני המשפחה (על שפת הים, בטיול, בעת התרחקות מחצר הבית)

יש לשנן לתלמידים הצעירים את מען ההורים (שם היישוב, הרחוב ומספר הבית), את מספר הטלפון בבית וכן מספר טלפון של שכנים או של קרובי משפחה.

6.3.12 חומרים רעילים

- א. לפני אכילת פרות וירקות יש לרחוץ אותם.
- ב. יש להיזהר בעת השימוש בחומרי ניקוי שונים ובלתי מוכרים. בבית שמצויים בו ילדים קטנים יש לשמור את חומרי הניקוי בארון נעול או במקום גבוה מחוץ להישג ידם.
- ג. יש להרחיק תרופות מהישג ידם של ילדים, בפרט ילדים קטנים.

6.3.13 מדורות וסכנת שרפות

- א. יש לוודא שהמגרש המיועד למדורה נקי מקוצים ורחוק ממבנים ומחומרים דליקים. יש להכין אמצעי כיבוי.
- ב. אין להדליק גפרורים ולשחק באש ליד מכלי גז.
- ג. אין להבעיר אש בסמוך ליער או לחורש, בשדה קוצים או במגרש גרוטאות.
- ד. אין להשתמש בדלק מכל סוג שהוא להדלקת המדורה.
- ה. יש לשבת במרחק בטוח מגצים מתעופפים ולהתחשב בזרמי הרוחות.
- ו. מומלץ ללבוש בגדים שאינם מכילים סיבים מתלקחים.
- ז. בתום הפעילות סביב המדורה יש לוודא כי היא כובתה לחלוטין ולסמן את שטח המדורה באבנים מחשש שגחלים חמים יפגעו בעוברי אורח.

6.3.14 משחקים בחוץ

- א. המשחק ברחוב מסוכן גם כאשר הוא אינו מתקיים על הכביש אלא בסמוך לו.
- ב. יש למצוא מקומות משחק המרוחקים מן הכביש, כגון חצר, גן ציבורי, מגרש משחקים או ספורט המוקף בגדר, מגרש פנוי (ללא אשפה או פסולת) וכד'.
- ג. אין לשחק במגרשי חנייה.
- ד. אין לרוץ אל הכביש אחרי כדור או אחרי חבר.
- ה. בדרך למגרש המשחקים מומלץ לקחת את הכדור בשקית כדי שהוא לא ייפול לכביש.

6.3.15 נסיעה ברכב

- א. אין לנסוע בטרמפים.
- ב. אין להיכנס למכונית או לצאת ממנה כשהיא בתנועה.
- ג. כאשר נכנסים למכונית או יוצאים ממנה יש לעשות זאת מהצד הפונה למדרכה בלבד.
- ד. אין להידחק אל פתח המכונית אלא יש להיכנס אליה באופן מסודר בזה אחר זה.

- ה. אין להתחיל את הנסיעה לפני שכל הנוסעים חגורים בחגורות בטיחות.
- ו. אין להוציא את הראש או את הידיים דרך החלונות.
- ז. אם יש צורך לחצות את הכביש לאחר היציאה מן המכונית יש להמתין עד שהיא תתרחק מן המקום או לחצות בזהירות במרחק ניכר מאחוריה.

6.4 הסברה וחינוך לבטיחות מונעת לקראת עונת הגשמים

6.4.1 כללי

הסכנות העיקריות בעונת הגשמים הן דלקות, טביעה במקומות מוצפים והיסחפות בדרכים הנחצות באמצעות ואדיות (גשרים איריים). לקראת עונת הגשמים יקיימו מחנכי הכיתות פעילות הסברה שתעסוק בסכנות הללו ובדרכים למניעתן, כמפורט להלן.

6.4.2 הגורמים העיקריים לפריצת שרפות בבית

- א. שימוש רב במכשירי חשמל והפעלת עומס יתר על שקעים, על כבלים ועל לוחות חשמליים עלולים לגרום להתלקחות.
- ב. תנורי החימום נמצאים לעתים קרוב מדי לרהיטים, לבגדים, לשטיחים, לוילונות וכדי וגורמים להתלקחותם.
- ג. תנורי גז עלולים לגרום לדליפת גז ולריכוז גבוה שלו באוויר, והדבר עלול להוביל להצתה או לפיצוץ. מומלץ להקפיד שבתנור יימצא מנגנון הגנה המפסיק את זרימת הגז בתנור במקרה שהלהבה כִּבֵּית.
- ד. טיגון אוכל כגון סופגניות, לביבות וכדי על גבי מחבת עם שמן או עם מרגרינה עלול לגרום להתלקחות או להתזת השמן מחוץ למחבת, בעיקר כשהדבר נעשה ללא תשומת לב מספקת.

6.4.3 כללי התנהגות ומניעת שרפות

- א. יש להקפיד על שימוש נכון במכשירי חשמל.
- ב. יש לשים לב למיקום תנור החימום. אין לייבש או לחמם בגדים באמצעות הנחתם קרוב מדי לתנור החימום.
- ג. במקרה של דליפת גז יש לסגור מיד את ברז הגז ולפתוח חלונות ודלתות כדי לאוורר את המקום. יש להזמין איש מקצוע מיומן שיתקן את הברז, ועד שהלה יגיע אין לפתוח את הברז.

- ד. כאשר מבשלים או מטגנים אוכל יש להשגיח כל הזמן על להבת הגז בכיריים. אין להרשות לילדים לטגן סופגניות או לביבות ללא השגחת מבוגר.
- ה. יש לאסור משחק בגפרורים ובמציתים. על הורים להרחיק גפרורים מהישג ידם של הילדים.
- ו. מומלץ שבכל בית יהיה מטפה כיבוי לעת חירום המכיל גז כיבוי.
- ז. כאשר נוגעים במכשיר חשמל כלשהו יש לנעול נעליים או נעלי בית בעלות סוליית גומי.
- ח. במקרה של כווייה יש לפנות לקבלת עזרה ראשונה.
- ט. בימים קרים שמפעילים בהם סדין חשמלי יש לנתק את הסדין מהחשמל לפני שנכנסים למיטה.
- י. יש להקפיד שהחדר יהיה מאוורר ולהשאיר פתח בחלון כדי שייכנס אוויר נקי.

7. הבטחת הבטיחות באירועים

7.1 כללי

- 7.1.1 ההנחיות שלהלן עוסקות בסדרי הבטיחות שיש לנקוט במסגרת פעילויות ואירועים המתבצעים בתוך המוסד החינוכי ומחוצה לו. ההנחיות מפרטות את פעולות הבטיחות שיש לבצע לקראת האירוע, בעת האירוע ואחריו. חשוב לציין שקיימים חוזרי מנכ"ל מפורטים בנושא של אירועים המתבצעים בתוך המוסד ומחוצה לו:
- אירוע בתוך המוסד החינוכי: חוזר הוראות הקבע עג/2(א), סעיף 5.3-63, "ההנחיות ביטחון באירועים המתקיימים בתוך המוסד החינוכי"
 - אירוע מחוץ למוסד החינוכי הכולל טקסים, כנסים, עצרות ואירועי במה: חוזר הוראות הקבע סה/9(ג), "טיולים – היבטים פדגוגיים-ארגונים, בטיחותיים וביטחוניים והביטחון בפעילות חוץ-בית-ספרית".
- 7.1.2 בכל פנייה של מנהל בית הספר אל קב"ט מוסדות חינוך בנושא האירועים עליו לקבל הנחיות בכתב.

7.1.3 באירועי ספורט שבהם מעל 1,000 איש מנהל בית הספר מחויב בעמידה בחוק מניעת אלימות בספורט 2008. בנוסף עליו לפנות לקב"ט הרשות ולקבל הנחיות בכתב. כמו כן יש לפנות למפקח על החינוך הגופני במטה ולדווח לו על קיום של אירוע כאמור בטרם יוחלט על קיום האירוע.

7.2 תכנית האבטחה

לכל אירוע חייבת להיות תכנית אבטחה. תכנית אבטחה מפורטת מובאת בחוזר הוראות הקבע עג/2(א) העוסק ב"נוהלי הביטחון בבתי הספר", בסעיף 5.3-63, ס"ק 2. נוסף לתכנית האבטחה על מנהל האירוע לדאוג לשמירה על כללי הבטיחות בהתאם להנחיות ב-7.7-7.3 שלהלן.

7.3 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע המתקיים באולם

7.3.1 להבטחת הבטיחות באירוע המתקיים באולם מחוץ למוסד החינוכי יש לפנות לקב"ט הרשות ולקבל את הנחיותיו בכתב.

7.3.2 להלן כללים להבטחת הבטיחות באירוע המתקיים באולם בתוך מוסד החינוך:

א. התלמידים ייכנסו לאולם ויצאו ממנו לפי סדר הכיתות ובליווי המורים. המורים יישארו צמודים לכיתותיהם במשך כל האירוע.

ב. תלמידי הכיתות הנמוכות ישבו קרוב לפתחי היציאה.

ג. באולם או בקרבתו יימצא מכשיר טלפון נייד או לצורך התקשרות נוחה ומהירה בעת הצורך.

ד. דלתות האולם, ובכלל זה פתחי החירום, לא יינעלו ויהיו פתוחות ליציאה מיידית בעת הצורך, כל זמן שנמצאים בו תלמידים.

ה. לא תורשה הדלקת אש באולם.

ו. בכל אולם חייבת להימצא ערכת עזרה ראשונה.

7.4 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של הבמות

בבתי ספר רבים יש במות בנויות. במקרה שבמה נבנית כחלק מאירוע במוסד חינוכי על האחראי על הבטיחות ועל הביטחון של האירוע לבדוק את יישום הכללים האלה:

- 7.4.1 לא תוקם במה על בסיס בלתי יציב כמו על כיסאות ועל שולחנות.
- 7.4.2 כל במה לאירוע מחויבת באישור מהנדס קונסטרוקציה המעיד על תקינותה, ועל התאמתה לעומס הצפוי עליה.

7.5 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות של מערכת החשמל

7.5.1 סעיף זה מפרט את סדרי הבטיחות באירועים שבהם נבנית מערכת חשמל ותאורה לאירוע.

7.5.2 על פי חוק החשמל התשי"ד-1954 –

- "לא יתקין אדם מתקן חשמלי ולא ישנה בו שינוי יסודי אלא על-פי היתר בכתב מאת המנהל ובהתאם לתנאי ההיתר";
- "לא יעסוק אדם בביצוע עבודת חשמל, אלא אם יש בידו רישיון מאת המנהל" המתיר לו ביצוע עבודה מסוג זה ובהתאם לתנאי הרישיון; תקופת תוקפו של הרישיון תיקבע בו".

7.5.3 כללים להבטחת הבטיחות

- א. כנאמר בחוק החשמל, מערכת החשמל, לרבות התאורה, תותקן אך ורק בידי חשמלאי מוסמך.
- ב. התלמידים לא יורשו להפעיל מכשיר הקשור לרשת החשמל אלא לאחר בדיקת חשמלאי מוסמך ובאישור של המנהל או של האחראי על הבטיחות והביטחון של האירוע.
- ג. לא ייתלו או יודבקו קישוטים, שרשרות, כרזות ואבזרי נוי על גופי תאורה ועל חוטי חשמל.

* **המנהל:** שר התעשייה, המסחר והתעסוקה ימנה בהודעה ברשומות מנהל למתן רישיונות לעבודות חשמל, אשר יהיה עובד המדינה שהוא מהנדס חשמל בעל רישיון, ויהיו נתונות לו סמכויות המנהל בכל עניין של רישיונות לעבודות חשמל.

7.6 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע שנעשה בו שימוש באש

7.6.1 כללי

- א. אירועים שיש בהם שימוש באש שכחים, והם חלק מקובל במגוון רחב של אירועים לאורך השנה, הן בבתי הספר והן במסגרות נוספות של החינוך הבלתי פורמאלי. אירועים כאלה מתקיימים בדרך כלל בפתחת השנה, בחג החנוכה או באירועי סיום למיניהם.
- ב. בכל אירוע שיש בו שימוש באש יעברו המורים והתלמידים תדריך מסודר אשר ידגיש את הסיכונים ואת ההתנהגות הראויה במהלך טקס האש.
- ג. לכל אירוע שמתבצע בו שימוש באש בבית הספר או בתנועת הנוער ימונה אדם בוגר לאחראי על האירוע, והוא יתודרך ויפעל לפי הנחיות נוהל זה. תכנית הבטיחות, סידורי הבטיחות וכללי ההתנהגות של האירוע יאושרו על ידי מנהל בית הספר.
- ד. להלן אירועי הבטיחות העלולים להתרחש והסיכונים המרכזיים הדורשים תשומת לב מיוחדת:
 - 1) כוויות כתוצאה ממגע עם האש או מקרבה אליה
 - 2) שימוש בחומרים לא נכונים או אסורים שעלולים לגרום להצתה ולפגיעה קשה במדליקי כתובות האש
 - 3) פגיעה מיתדות או מחוטי ברזל מתוחים (מיתרים) המחזקים את כתובות האש במהלך הטקס ולאחריו
 - 4) התמוטטות של מערכת כתובות אש שלא נתמכו ולא עוגנו כראוי והיפגעות מהם
 - 5) פגיעה מכלי רכב במהלך מירוץ הלפיד.

7.6.2 הדלקת כתובות אש

א. ארגון השטח וההכנות

- 1) בסמוך לכתובות האש יהיו 4 מחבטים או דליים עם שק רטוב ו-4 מטפים לכיבוי. רצוי לדאוג במידת האפשר לצינור מים בקרבת מקום ובהישג יד. אם מדובר בכתובת אחת קצרה של 2-4 מילים, אפשר להסתפק בחצי מכמות המחבטים והמטפים.

- (2) טקסי האש והדלקת כתובות האש יתקיימו בחצר ובשטחים פתוחים בלבד ולא באולמות ובמקומות סגורים.
- (3) מומלץ לקיים אירועים אלו בשטחים פתוחים כמו שפת הים, רחבות חול פתוחות וגדולות, שדה חרוש וכדומה.
- (4) אסור לקיים אירוע שיש בו שימוש באש במקומות המפורטים להלן המוגדרים כשטח סכנה:
- שטח הצמוד לבתי מגורים
 - שטח הנמצא בתוך חורשת עצים או צמוד אליה
 - שטח חנייה של כלי רכב
 - מתחת לקווי מתח עליון
 - בקרבת כביש
 - בקרבת מתקני דלק וגז
 - סמוך לאתר חומרים מסוכנים.
- (5) **המרחק המזערי משטח הסכנה המותר לביצוע האירוע יהיה 25 מטר.** אם יש חריגה מהוראה זו, **ויש חריגות משטח הסכנה**, חובה להיוועץ עם נציגי תחנת הכיבוי האזורית.
- (6) אסור לשלב אמצעי פירו-טכני בתוך מתקני האש. בכל הקשור להפעלת זיקוקי דינור ראה להלן, ב"שימוש בזיקוקי דינור".
- (7) האזור שמותקנות בו כתובות האש יהיה מגודר ומסומן באופן שהקהל הרחב והצופים לא יוכלו להיכנס ולגשת אליו. הגדר תהיה קשיחה או שיוקמו באזור הכתובת מחסומי ברזל. כמו כן תהיה גדר אשר תתחם את קהל הצופים. יש להקפיד על מרחק של 30 מ' לפחות בין הלהבות לבין קהל הצופים.
- (8) ימונה צוות שיהיה אחראי לדאוג לכיבוי האש בשעת הצורך. צוות זה יתודרך ויכיר את המחבטים ואת המטפים וידע איך לפעול במצבי חירום ואיך להזעיק את שירותי הכבאות בשעת הצורך.

- 9) עוד בשלב התכנון, טרם מיקום הכתובות, יש לקחת בחשבון את כיוון הרוח ואת מיקום הססמאות הדולקות ביחס לקהל, וזאת כדי שהעשן והלהבות לא יופנו כלפי הקהל.
- 10) הססמאות תהיינה מרוחקות כ-2.5 מ' זו מזו.
- 11) בעת ההכנה להדלקת האש יש להקפיד על שימוש בסולר או בקרוסין (נפט). יש להרטיב את בדי היוטה שהססמאות וכתובות האש בנויות מהם בחומרים אלו בלבד. **אין להשתמש בבנזין, בכוהל, באצטון או בכל חומר אחר.**
- 12) לפני הדלקת הכתובות והמתקנים יש להרחיק את כל הנוזלים והחומרים הדליקים מסביבת האש, הקהל וכתובות האש.
- 13) סמוך לכתובת האש, ובמרחק בטוח ממנה, תוצב עמדת כיבוי.
- 14) נוסף לעמדת הכיבוי יימצאו במקום 5 דליי מים. הלפידים שבאמצעותם מדליקים את כתובות האש יכובו אך ורק על ידי טבילה בדליי המים.
- 15) הדלקת הססמאות תבוצע על ידי תלמידים בוגרים מכיתות י"ג או על ידי חניך בוגר בתנועה שקיבל הדרכה. כלל הפעילות תהיה בהשגחת מורה אחראי. הדלקת האש תהיה באמצעות לפיד שאורכו לא יעלה על אורך הזרוע של התלמיד. יש להקפיד כי בגדיהם של מדליקי האש יהיו יבשים וארוכים ושהם ינעלו נעליים גבוהות. לבעלי שיער ארוך מומלץ לחבוש כיסוי ראש (כובע או מטפחת).
- 16) מומלץ להרטיב את שטח הכתובות והסמלים במים לפני תחילת המפקד.
- 17) שטח הדלקת הכתובות יהיה מסומן בחבל, ועל החניכים ייאסר להימצא בתוכו.
- 18) הספגת כתובות האש תיעשה כשעתיים לפני הטקס. בשום אופן אין לעשות זאת במהלך הטקס.
- 19) בעת העמדת הכתובות יש לדאוג לעגינה נכונה באמצעות חוטי ברזל ויתדות ולסמנם בפסי בד לבנים ובולטים.

- (20) הדלקת הכתובות תיעשה באמצעות לפיד שעווה או באמצעות מוט עץ שאורכו 1.5 מ' לפחות ובקצהו יוטה טבעית מלופפת בחוט ברזל וספוגה בסולר.
- (21) אין להשתמש ב"שערי אש".
- (22) הפעלת אומגות אש תאושר על ידי מנהל הבטיחות התנועתית, או על ידי יועץ הבטיחות בבעלות שאין לה מנהל בטיחות.
- (23) אין להשתמש בלפיד הבנוי מקופסת שימורים.
- (24) כיבוי כתובת האש או סמל האש ייעשה בהשגחתו הישירה של המדריך האחראי, והוא יוודא כי האש כובתה לחלוטין.
- (25) אין לכבות כתובות אש וסמלי אש בעת בערתם (למעט במצבי חירום). יש להמתין עד תום הבערה והתקררותם של שלדי הברזל ורק אז להתיז מיס על השטח שמתחת לכתובות או לסמלים, לפרקם, להוציא את היתדות ואת חוטי ברזל הקשירה ולוודא שוב שהכיבוי מוחלט.
- (26) לאחר פירוק הכתובות והסמלים יש להשאיר את השטח נקי ומסודר כראוי ולאחסן את הציוד במחסן סגור או במקום מוגן המיועד לכך.

ב. הנחיות ביטחון

- (1) לכל אירוע ימנה מנהל בית הספר אחראי לשמירה על הביטחון, על הסדר ועל שלומם של המשתתפים שיפעל בהנחיית רכז הביטחון הבית-ספרי.
- (2) לאירוע תהיה תכנית אבטחה שתאושר על ידי קב"ט מוסדות החינוך ברשות ותכלול מאבטחים סטטיים בשער הכניסה הראשי, מאבטחים ניידים (פטרול), סדרנים וסידורי רפואה.
- (3) לאירוע שיש בו יותר מ-500 איש יש להתקין מערכת כריזה.
- (4) **שירותי רפואה**
- באירוע בתוך בית הספר אין חובה לנוכחות שירותי רפואה כגון מגיש עזרה ראשונה או חובש.

- באירוע המתקיים מחוץ לבית הספר שאיננו טיול יכתיב קב"ט מוסדות החינוך הרשותי את הנחיות שירותי הרפואה.

7.6.3 תהלוכת לפידיים

- א. תהלוכת לפידיים והדלקת מדורות במסגרת מוסד החינוך מחייבות אישור מוקדם של מנהל המוסד והנחיות בכתב של קב"ט הרשות.
- ב. תהלוכת לפידיים תתואם עם מנהל בית הספר ותאושר על ידו, ובתנועת נוער היא תאושר על ידי הרכז המחוזי.
- ג. תהלוכת לפידיים מותרת לתלמידים מכיתה ד' ומעלה.
- ד. בכל קבוצה של 20 ילדים יהיו 4 מדריכים אשר יפקחו על נושאי הלפידיים ויפעלו מיד במקרה שלפידי נופל או בכל מצב אחר שיש בו סיכון.
- ה. מנהל המוסד ימנה אחראי שיקבע את מסלול התהלוכה.
- ו. לפני התהלוכה יתודרכו כלל התלמידים ויוזהרו באשר לסכנות הצפויות במהלך האירוע.
- ז. ההליכה עם הלפידיים תנוע רק במרכז הדרך או הכביש. לא תהיה תנועה על המדרכות או בסמוך למכוניות חונות. ציר התנועה ייסגר לתנועת כלי רכב בתיאום עם משטרת ישראל.
- ח. הלפידיים יהיו עשויים משעווה או בנויים באופן שלא יסכנו את התלמידים האוחזים בהם. יש להקפיד על התקנת לוחית עגולה מתחת לראש הלפידי המונעת טפטוף שעווה כלפי מטה.
- ט. מסלול התהלוכה ייקבע באופן שהעשן לא יתפזר על הצופים.
- י. ייקבעו נהלים ברורים במהלך התהלוכה ויישמרו רווחים של זרוע וחצי לפחות בין מחזיק לפידי לחברו. אורך הלפידי לא יעלה על אורך הזרוע של התלמיד. לכל קבוצת תלמידים או חניכים ייקבע אחראי אשר יקפיד על המרווחים בין נושאי הלפידיים. כאשר יש יותר מקבוצה אחת, יהיה המרווח בין הקבוצות לפחות 4 מ'.
- יא. לפני היציאה לתהלוכה יתורגלו התלמידים בכיבוי אש הלפידי במצב חירום. הפקודה למצב זה תהיה "לפידי כבה!".
- יב. בכניסה למתחם הטקס יוצבו דליי מים וחביות מים לכיבוי הלפידיים הבוערים בסיום התהלוכה.

7.6.4 שימוש בזיקוקין די-נור

- א. זיקוקין די-נור הם חומרים מסוכנים ורגישים לפיצוץ בשל חומר הנפץ שהם מכילים. הפיקוח עליהם מעוגן בחוק חומרי הנפץ שנחקק ב-1954 (התשי"ד) ועם השנים נוספו אליו תקנות. החוק ותקנותיו מגדירים בצורה מפורטת את כללי השימוש בחומרי נפץ, אחסנתם, יבואם ומכירתם וכן את החלוקה הברורה בין הרשויות לגופים השונים באחריות הפיקוח על הזיקוקים.
- ב. מפעילי מחנות המעונוינים לשלב בטקסי הסיום הפעלת זיקוקין די-נור יקפידו לפעול על פי ההנחיות האלה:
- 1) הכנסת זיקוקים למחנה והפעלתם תיעשה אך ורק באמצעות מפעיל מורשה בעל היתר ותעודת הפעלה המעידה כי הוכשר בידי משרד העבודה להפעלת זיקוקים.
 - 2) לצורך הפעלתם של זיקוקים שקוטרם 40 מ"מ ומעלה יש לקבל את האישורים האלה:
 - אישור המשטרה המקומית, באמצעות חבלן משטרת
 - אישור מכבי אש, הכולל הוראות בטיחות באש
 - אישור המפקח האזורי על העבודה ממשרד התמ"ת.
- הפעלת זיקוקים שקוטרם מתחת ל-40 מ"מ אינה מצריכה קבלת אישורים אלה.

7.6.5 הדלקת מדורות

- א. מיקום המדורה ייקבע על ידי אחראי האירוע ויושם דגש על הדרישות המפורטות להלן:
- השטח יהיה נקי מקוצים, מעשבים, מעצים ומשיחים.
 - המרחק ממבנים וממתקנים יהיה סביר
 - אסור בהחלט להדליק מדורה מתחת לקווי חשמל וטלפון.
 - אסור בהחלט להדליק מדורה בקרבת מתקני דלק.
 - ביערות ובחורשות יש להדליק מדורה במקומות המיועדים לכך בלבד.

- ב. יש לנעול נעליים שלמות וללבוש מכנסיים ארוכים וחולצה מתאימה להגנה על הגוף מפני גצים וגחלים ומפני עקיצות זוחלים הנמשכים אל חום המדורה ועלולים להיות ארסיים.
- ג. שטח האש של המדורה יהיה מסומן באבנים מסביב למדורה במרחק של 1.5 מ' לפחות, כדי למנוע מילדים להתקרב אל האש. יש לתת תשומת לעובדה שמדורה גדולה במיוחד עלולה להתמוטט.
- ד. את המדורה יבעיר האחראי בלבד. יש להזהיר מפני מסמרים חלודים ומזוהמים הנעוצים במשטחי העץ המשמשים לבעירה העלולים לפצוע את המשתתפים.
- ה. אסור להבעיר אש באמצעות חומרים דליקים כגון בנזין ונפט. כמו כן אין להחזיק חומרים אלו בקרבת המדורה.
- ו. אסור להשליך מכלים ריקים מכל סוג, חזיזים, קליעי נשק או עץ צבוע בצבעי שמן למדורה. כמו כן התזת דלק על אש בוערת אסורה ומסוכנת מאוד.
- ז. הוספת עצים וקרשים לליבוי המדורה תיעשה על ידי האחראי תוך שמירה על כללי הבטיחות.
- ח. יש להחזיק בקרבת המדורה אמצעי כיבוי כמו מים או חול למקרה של התפשטות האש.
- ט. אם יש כוונה לישון באזור המדורה, יש לכבות את המדורה באופן מוחלט מבעוד מועד.
- י. בסיום האירוע יש לוודא כיבוי מוחלט של המדורה בעזרת חול או מים.
- יא. אסור להשתמש ולהפעיל זיקוקין די-נור בשטח בית הספר ובאירועי בית הספר.

7.7 דרישות מיוחדות להבטחת הבטיחות באירוע סיום שנה או באירוע אחר המתקיים בפארק מים או בברכה

- 7.7.1 יש להבחין בין שני סוגי אירועים: אירוע המתקיים עם שחייה ואירוע ללא שחייה, כמפורט להלן:
- 7.7.2 אירוע המתקיים עם שחייה יתנהל בהתאם להנחיות בחוזר המנכ"ל הוראות קבע סב/6(ב), סעיף 5.1-27 "הבטחת הבטיחות בפעילויות מים", ס"ק 2, "הרחצה בים ובברכה ואיסור הרחצה במאגרי מים".

7.7.3 אירוע המתקיים בצדי הברכה ובסמוך אליה ללא רחצה יתנהל לפי כללי הבטיחות שלהלן:

- א. יש לוודא כי לפארק המים או לברכה יש רישיון עסק בתוקף.
- ב. מקום האירוע, מהלכו וסידורי הבטיחות המתוכננים יאושרו על ידי קב"ט מוסדות החינוך של הרשות או הבעלות.
- ג. השתתפות התלמידים באירוע מחייבת את עדכון ההורים מראש ואת קבלת אישורם בכתב.
- ד. לקראת האירוע יתקיים מפגש משותף של מנהל המוסד, האחראי על האירוע, אחראי הבטיחות והביטחון של האירוע ומנהל האתר, ובו יסוכמו כל ההנחיות והוראות הבטיחות הקשורות לאירוע.
- ה. המחנכים וסגל ההוראה יודאו כי התלמידים אינם מתקרבים למים.
- ו. אחראי הבטיחות והביטחון של האירוע יקיים תדריך בטיחות לתלמידים לפני תחילת האירוע.
- ז. אזור הברכה יסומן באופן ברור ולא תתאפשר כניסה לברכה או רחצה בה.
- ח. אם יש שערי כניסה לשטח הברכה, יש לוודא את נעילתם לפני הגעת התלמידים.

8. מתווה להדרכה ולהטמעת החוזר

8.1 כללי

חוזר זה נועד לשמש בסיס להטמעה של התנהגות בטוחה בקרב תלמידים במערכת החינוך. לשם כך אנו מציעים מתווה להדרכה ולהטמעה של חוזר ניהול שגרת הבטיחות.

8.2 תשתית להדרכה ולהטמעת החוזר

א. החוזר יוטמע בכמה רבדים:

(1) ברמת המחוז

(2) ברמת אזור הפיקוח

(3) ברמת בית הספר.

ב. בכל רובד יתבצעו פעילויות להדרכה ולהטמעה של החוזר:

- (1) **ברמת המחוז:** במסגרת פורום מנהל המחוז ומפקחיו יציג מנהל המחוז את עיקרי היסודות לשמירה על בטיחותם של התלמידים במערכת החינוך כפי שהם מוצגים בחוזר.
- (2) **ברמת אזור הפיקוח:** במסגרת פורום המפקח ומנהליו יציג המפקח את עיקרי הדברים לשמירה על בטיחותם של התלמידים במערכת החינוך כפי שהם מוצגים בחוזר.
- (3) **ברמת בית הספר:** במסגרת ישיבות הצוות שמנהל בית הספר מבצע הוא יציג את פירוט העקרונות ואבני היסוד לשמירה על בטיחותם של התלמידים בבית ספרו. מנהל בית הספר ישתמש באמצעים שונים להמחשה ולתיאור של המשמעויות המוצגות בחוזר זה: לדוגמה:

- מצגת הכוללת את עיקרי הדברים המפורטים בחוזר
 - מצגת סיפורי מקרה ובה תיאור תאונות מהעבר כולל משמעויות משפטיות הנוגעות לבעלי התפקידים השונים בבית הספר
 - מסמך מדגים של תהליך למידה בעקבות אירוע בטיחות הכולל דרכי התמודדות של מנהל בית הספר והמורים בתחקור ובתהליך הלמידה בעקבות אירוע בטיחות.
- (4) **ברמת כיתת הלימוד:** המורה ייעזר בתכניות השונות הקיימות להתנהגות בטוחה של תלמידים במשרד החינוך כדי להעביר לתלמידיו את עיקרי הדברים ואת אבני היסוד להתנהגות בטוחה. התכניות השונות מפורטות ב-7.3 להלן.

8.3 קישורים לתכניות בטיחות

8.3.1 כללי

במשרד החינוך קיימות כמה תכניות לימודים הכוללות תכנים בתחום הבטיחות, כגון "כישורי חיים" או "מפתח הל"ב", המאפשרות למורה להקדיש חלק מהשיעורים הנלמדים לתחום הבטיחות. הרשימה המובאת להלן מפרטת את כלל תכניות הלימודים בבתי הספר היסודיים והעל-יסודיים המכילות תכנים בתחום הבטיחות.

8.3.2 קישורים לתכנית בתי הספר היסודיים – "מפתח הל"ב"

א. להלן הקישור לתכנים העוסקים בהתנהגות בטוחה מתוך התכנית "מפתח הל"ב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/ChodeshTamuz.htm>

המודלים ללמידה ולהתנסות המוצגים בתכנית זו מתמקדים בבחינת ההתנהגויות התורמות לקידום בטיחותו הפיזית של הלומד ובדרכים לטיפול ביטחוני הרגשי.

ב. להלן הקישור לתכניות העוסקות בהתנהגות בטוחה בכיתות א'-ו':

(1) כיתה א'

המיקוד: התנהגות בטוחה בשכונה ובסביבותיה

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_a_1.doc

(2) כיתה ב'

המיקוד: התנהגות בטוחה בפעילות הפנאי והנופש

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_b_1.doc

(3) כיתה ג'

המיקוד: התנהגות בטוחה במפגש עם זרים

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_c_1.doc

(4) כיתה ד'

המיקוד: התנהגות בטוחה בים ובברכה

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_d_1.doc

(5) כיתה ה'

המיקוד: התנהגות בטוחה בסביבות שונות

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_e_1.doc

6 כיתה ו'

המיקוד: התנהגות בטוחה במסיבות

הקישור: http://meyda.education.gov.il/files/Yesodi/MafteachHalev/Tamuz/tamuz_f_1.doc

ג. להלן קישור לפעילויות בשפה הערבית בנושא "ביטחון ובטיחות" המיועדות לכיתות א'-ו' במגזר הערבי והבדואי:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/AgafAravit/faliat_moftah_alqalb/hozeram.htm

ד. להלן קישור לעלון להורי תלמידי כיתות א'-ו' בנושא "ביטחון ובטיחות בחופשת הקיץ":

NR/rdonlyres/FC0DB2C7-3B09-441F-BA76-/3F17FE65D23D/120340/tamuz_bamishpaha.doc

מטרות העלון

1) לאפשר להורים לקבל מידע אודות הלמידה שהתקיימה בכיתה בנושא החופשה הבטוחה

2) להזמין את ההורים לשוחח עם ילדיהם על ההיערכות המשפחתית לקידום החופשה הבטוחה.

8.3.3 פירוט הנושאים ללימוד בבתי הספר העל-יסודיים – בתכנית "כישורי חיים"

א. כיתה ז'

1) הטרדה מינית: חקירת התנהגויות של הטרדה מינית, האם זו הטרדה מינית? – ניתוח

2) אירועים, רואים ועוברים: עדים להטרדה מינית

3) עישון, נרגילות, חומרים נדיפים: במה מתלבטים מתבגרים? עמדות ורגשות כלפי עישון, מידע על נרגילות.

ב. כיתה ח'

1) סיכוי וסיכון - גלישה בטוחה: התנהלות מיטבית ברשת

2) הימורים: מי, מה ולמה מהמרים? – דילמות בנושא

3) **מסיבות אלכוהול**: אני, החברים ואלכוהול – לשתות או לא לשתות?

ג. **כיתה ט'**

- 1) **נגיף האיידס**: נגיף האיידס, מה זה נוגע לנו? איידס, מה זה אומר לי? נקודות לשיקול דעת ולחשיבה, הקניית ידע על הנגיף ועל דרכי הידבקות, מניעה וטיפול
- 2) **מסיבות, סגנונות בילוי, סמים**: פיתוי, בחירה וגבולות; הקניית מידע על סמים ועל אינטרנט; דיון בסוגיה "אחריות או הלשנה".

ד. **כיתות י'-י"ב**

- 1) מניעת אלימות
- 2) מניעת עישון סיגריות ונרגילות
- 3) מניעת שתיית אלכוהול
- 4) מניעת שתיית אלכוהול ונהיגה בשכרות
- 5) מניעת השימוש בחומרים נדיפים
- 6) מניעת השימוש בסמים
- 7) מניעת פגיעה מינית
- 8) התמודדות עם האינטרנט כזירת חיים.

הוצאה לאור : גף הפרסומים, משרד החינוך

עריכה : דליה הלוי ודליה לאופר

עריכה לשונית : דליה לאופר

מרכזת ההפקה : שרה גמליאל

עיצוב : סטודיו "שחר שושנה"

הודפס במדפיס הממשלתי, ירושלים

כתובת המאגר הממוחשב של חוזרי המנכ"ל: www.education.gov.il/mankal